

Zyman, Bohdan

Pierwsze 25 lat spółdzielni w Polsce ludowej

Notatki Płockie 14/3-52, 24-29

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pierwsze 25 lat spółdzielni w Polsce Ludowej

BOHDAN ZYMAN

Trudny był start Powszechnej Spółdzielni Spożywców „Zgoda”, gdy po mrocznych latach hitlerowskiej okupacji przyszła oczekiwana od lat wolność. Majątek Spółdzielni został roztrwoniony i zrabowany przez hitlerowskiego okupanta. W 75 roku swego istnienia Spółdzielnia zaczynała swoją działalność jakby powtórnie, niemal od zera. Dwie nieruchomości, kilka lokali sklepowych z zużyтыми urządzeniami — oto całe bogactwo w początkach 1945 roku.

Ale na przekór piętzącym się trudnościom był szczery zapał i wielka energia, tym większa, że rozpoczynano przecież pracę dla siebie, dla swojej Ludowej Ojczyzny.

Już w styczniu i w lutym 1945 r. zorganizowano oddziały Związku Gospodarczego Spółdzielni „Społem” i Związku Rewizyjnego Spółdzielni, w marcu Komunalną Kasę Oszczędności. W końcu stycznia uruchomiony zostaje nowy handel, zaś 13 lutego piekarnia. W maju tegoż roku zaczynają napływać pierwsze transporty węgla, sprowadzone w trudnych warunkach przez Spółdzielnię do Płocka. Pozwoliło to na uruchomienie dalszych zakładów pracy.

Spółdzielczość spożywców w latach 1945 — 47 była jedyną organizacją, która zabezpieczała rozprowadzenie wśród ludności ciężko zdobytych artykułów handlowych. Stąd mimo wielu trudności następował systematyczny rozwój Spółdzielni. Świadczą o tym cyfry. W roku 1939 spółdzielnia posiadała 11 placówek handlowych i jedną piekarnię, zaś w 1948 r. było ich 48, zaś zakładów produkcyjnych 2. Istniała pilna potrzeba zaangażowania nowej kadry wyszkolonych pracowników. Rekrutowała się ona głównie ze społecznych działaczy Spółdzielni, pracujących jeszcze przed wojną w Zarządzie. Wyrastali nowi ludzie: rachmistrze, magazynierzy, kierownicy hurtowni i zakładów.

W pierwszym roku działalności Spółdzielnia miała zarejestrowanych 1.674 członków.

Następował dalszy rozwój „Zgody”, rozwijała się sieć i wzrastała moc produkcyjna zakładów, rosły obroty, rozszerzał się zasięg oddziaływania w miejscowym społeczeństwie, rozwijały się różnorodne formy pracy z dziećmi, młodzieżą, kobietami. W życiu gospodarczym miasta „Zgoda” odgrywać zaczęła stale, nieustannie rosnącą rolę i znaczenie.

Gdy zestawimy dane dotyczące obrotów handlu z okresem międzywojennym, rozwój ten

znajduje potwierdzenie w całej rozciągłości. Skromne 2,5% udziału w handlu naszego miasta w okresie międzywojennym i obecne 1/3 pokrycia zapotrzebowania na artykuły żywnościowe, napoje chłodzące i usługi handlowe, pokrywanie niemal w całości zapotrzebowania na pieczywo mówi o dynamicznym rozwoju „Zgody”. Jest więc obecnie „Zgoda” istotnym czynnikiem zaopatrzenia Płocka w artykuły spożywcze i przemysłowe, jest także szkołą aktywu społecznego, realizatorem udziału tysięcy ludzi w kontroli społecznej i w zarządzaniu.

Wrócimy jednak do pierwszych lat powojennych działalności Spółdzielni, śledząc jej rozwój w poszczególnych latach. Wyjątkowo trudne były to lata. Cały kraj dźwigał się z ruin. „Zgoda” nie prowadziła wtedy działalności inwestycyjnej, rywalizowała z handlem prywatnym. W tych początkowych latach przyłączone zostały do „Zgody” spółdzielnie pracy „Rogal”, „Mazowszanka” i „Nasza Strzecha”, które powiększyły bazę i liczbę członków spółdzielni. Następują również zmiany organizacyjne. Spółdzielnia przekazuje w 1950 roku działalność gastronomiczną Płockim Zakładom Gastronomicznym, później hotel i bary, zaś w 1955 r. handel opałem i Dzielnicowe Biura Opałowe specjalnemu przedsiębiorstwu.

I. ROZWÓJ PLACÓWEK HANDLOWYCH

Rozwija się sieć sklepów i placówek handlowych. Tak np. w roku 1952 spółdzielnia prowadzi 70 placówek handlowych różnych branż, z powodzeniem realizuje nakreślony roczny plan (detal. w 122,3%) przy znacznej obniżce kosztów. W następnym roku sieć zwiększa się o 5 dalszych sklepów. Ciekawych danych dostarcza struktura obrotów spółdzielni w r. 1953. I tak:

wódki gatunkowe i zwykłe	— 6,04%
towary spożywcze	— 28,51%
pieczywo	— 10,43%
wędliny i mięso	— 24,67%
wyroby cukiernicze	— 2,23%
owoce i warzywa	— 2,97%
Razem towary spożywcze	74,85%
Inne przemysłowe	25,15%

Struktura obrotów wykazuje wyraźnie, iż Spółdzielnia „Zgoda” jest głównie dystrybutorem towarów spożywczych.

Szczególnie widoczny jest rozwój Spółdzielni w ostatnich latach planu 6-letniego. Tak np.: wypracowana akumulacja w roku 1955 wynosiła 5.993.375 zł (w I roku — 1950 — wypracowano w sumie 1.300.213 zł).

Działalność handlowa w roku 1956 prowadzona była w 62 sklepach, w tym branże:

spożywcza — 23 sklepy, masarska — 13, piekarnicza — 9, monopolowa — 3, cukiernicza — 3, tekstylna — 5, gospodarstwa dom. — 2, z obuwiem — 1, galanteria — 1, pasmanteria — 1, zabawki 1. Ponadto działalność handlową prowadziła spółdzielnia w 4 kioskach i 12 straganach. Placówki te wykonały plan obrotu towarowego w 109, 6°%, a w/g operatywu w 106,9^o% tj. 122,355 tys. zł czyli o 17 milionów więcej niż wykonanie w 1955 r.

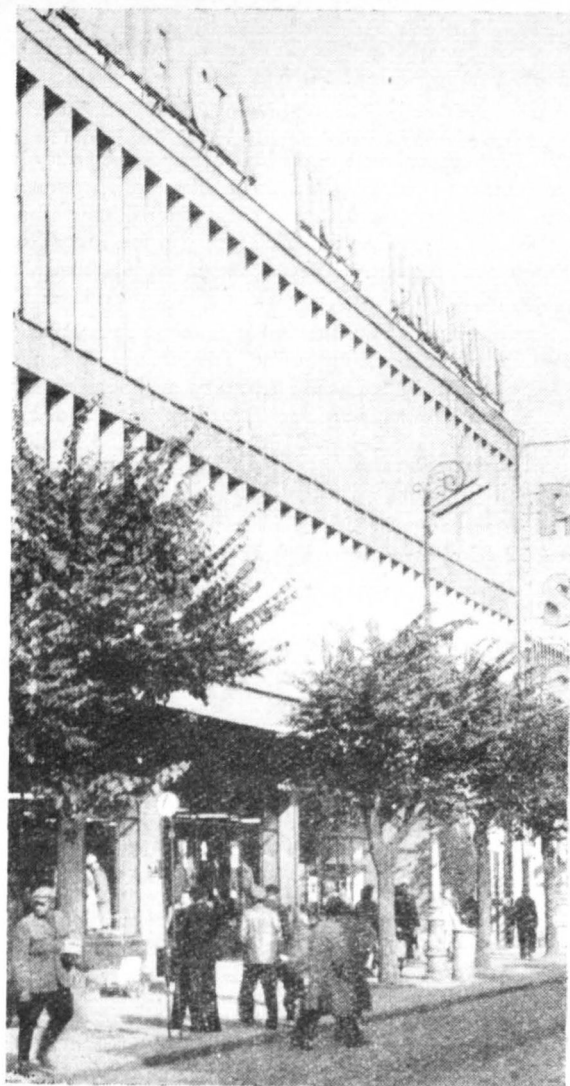
W życiu naszego miasta rolę ogromną i niepodlegającą najmniejszej dyskusji odegrała decyzja zlokalizowania Mazowieckich Zakładów

Rafineryjno-Petrochemicznych. Był rok 1960. Był to czynnik przyspieszający rozwój Płocka, wzrost jego rangi. Ale przyznać też trzeba, iż miasto, w ciągu bogatej, pełnej tradycji historii miało ukształtowany zwarty mechanizm miejski, określone środowisko społeczne ze zdrowymi ambicjami. Płock, pomijając nie mniej ważne inne elementy, był więc z racji dobrej bazy materialnej właściwym miastem do budowy olbrzymich zakładów, do zaspokojenia ich potrzeb.

Nie bez dumy dodać trzeba, iż Spółdzielnia „Zgoda” miała swój udział w dziele przygotowania Płocka do tak ogromnej inwestycji. W roku rozpoczęcia budowy Kombinatu w 83 sklepach osiągnęła 184 miliony złotych obrotu, a już w roku 1965 osiągnęła obrót 322 milionów. Spółdzielnia wkroczyła w swój nowy okres, charakteryzujący się szybkim i wszechstronnym rozwojem. Aktualnie — w roku 1968 obroty spółdzielni wynosiły 418.296 tys., zaś sieć detaliczna po wy-

W 1956 roku odbyła się w siedzibie spółdzielni „Zgoda” pierwsza sesja Komisji Badań nad Powstaniem i Rozwojem Płocka przy Towarzystwie Naukowym Płockim. Na zdjęciu przedstawiciele zespołu artystycznego „Zgody” składają kwiaty uczestnikowi sesji prof. dr Zajączkowskiemu

Spółdzielczy Dom Handlowy plockiej „Zgody” zbudowany w roku 1966 cieszy się w mieście dużą popularnością i z roku na rok zwiększa swoje obroty

łączeniu kiosków i sezonowych punktów sprzedaży wynosiła 71 jednostek o rozbudowanej i powiększonej powierzchni. Są to placówki głównie branży spożywczej na ogół dobrze wyposażone w sprzęt.

II. ROZWÓJ DZIAŁU PRODUKCYJNEGO — INWESTYCJE

Niewielki był zakres działalności produkcyjnej Spółdzielni „Zgoda” w pierwszych latach powojennych. Wspomniano już, iż 13 lutego 1945 r. otworzono pierwszą piekarnię, w późniejszych zaś latach rozpoczęły pracę: ciastkarnie, wytwórnie wód gazowych, masarnie. Tak np. w r. 1952 Spółdzielnia posiadała 7 piekarni, 3 masarnie, 1 magazyn rozbioru mięsa, 1 rozlewnię piwa i wytwórnię wód gazowych oraz 3 ciastkarnie.

Nie prowadzono w tym zakresie prawie żadnej działalności inwestycyjnej, poza remontami i niewielką modernizacją starych urządzeń w zakładach.

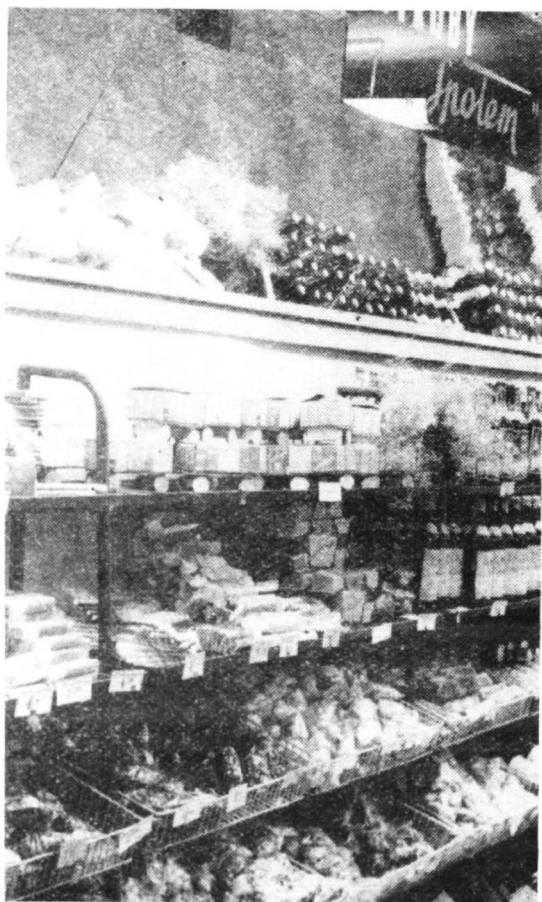
Przełomowe pod tym względem były lata 1950—1955. Wydatkowano wtedy na inwestycje 4.300 tys. zł z własnych funduszy, a dalsze 200 tysięcy uzyskano z Banku Inwestycyjnego w Warszawie. Wyremontowano kilkanaście sklepów i zakładów produkcyjnych.

Na koniec 1955 r. zatrudniono 453 pracowników, zaś działających wtedy 14 zakładów produkcyjnych wypracowało 39 milionów złotych.

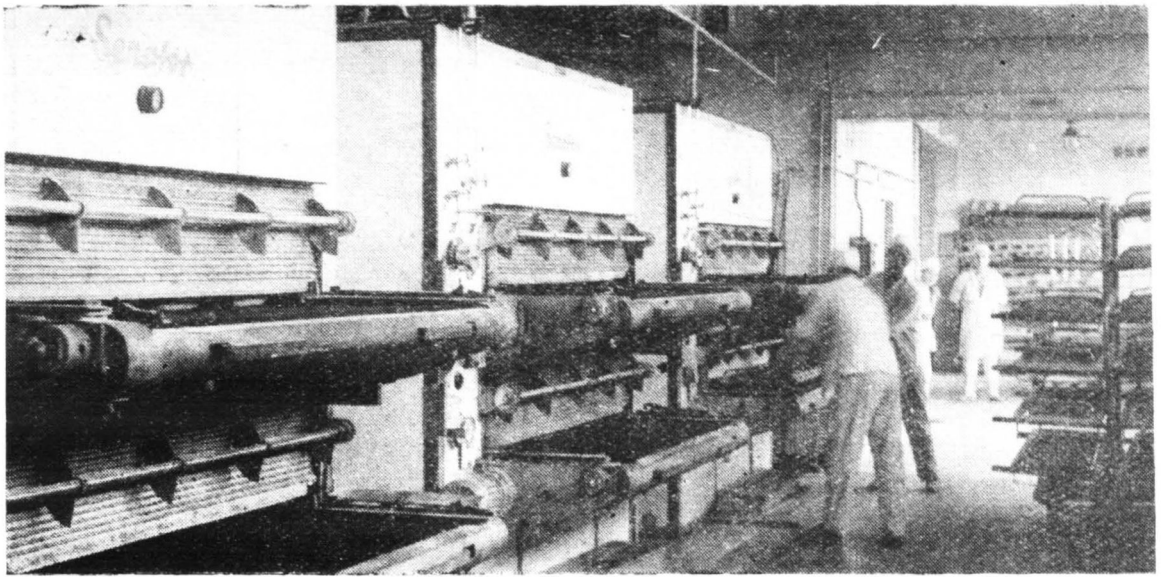
W 1956 roku w ramach przeprowadzonych inwestycji scentralizowanych ukończono budowę Domu Spółdzielczego przy ul. Sienkiewicza 32. Łączny koszt budowy domu wynosił 1.162.788 zł. Odtąd Dom Spółdzielczy był centrum biurowym, handlowym, szkoleniowym, a także kulturalno-oświatowym, zaspokajając potrzeby Spółdzielni i jej członków.

O rozmiarach produkcji w r. 1957 świadczy niezwykle obrazowa wypowiedź w czasie Walnego Zebrania z dnia 23 marca 1958 r. — Głównego Księgowego PSS—Leona Dzierżanowskiego:

„gdymbyście chcieli wyroby gotowe, wyprodukowane w naszych 14 zakładach, przewieźć koleją.

Wnętrze najstarszego sklepu „Zgody” przy ulicy Kolegiальной. Liczy on sobie 100 lat

Wnętrze nowoczesnej piekarni mechanicznej „Zgody” zbudowanej w roku 1965

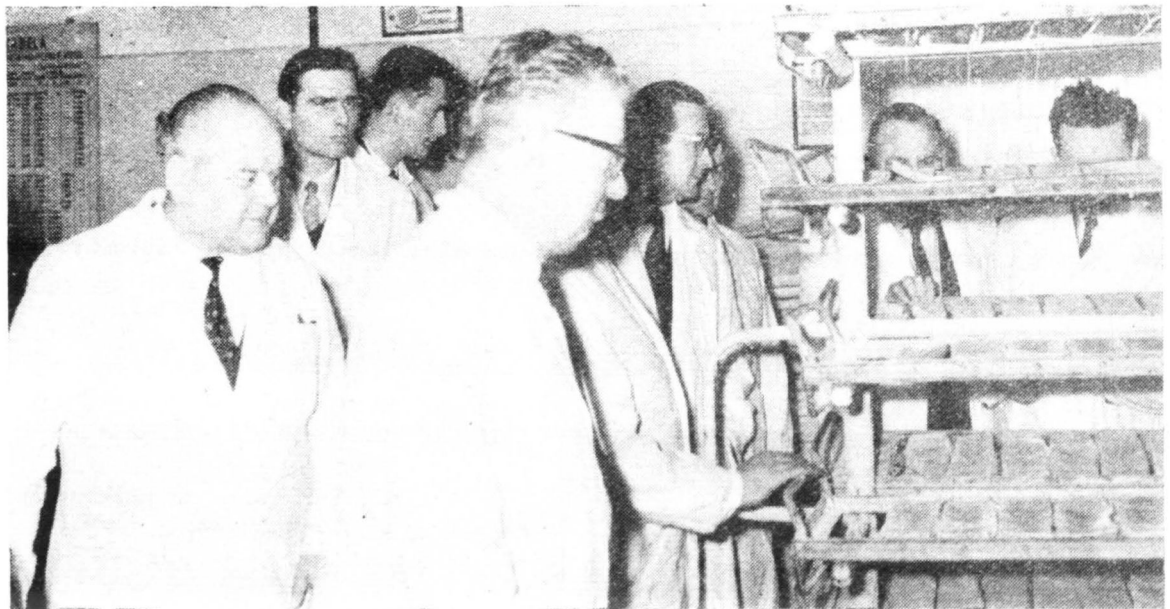
to do tego celu musielibyśmy zużyć 525 normalnych 15 tonowych wagonów... uformowalibyśmy z nich 7 pociągów... 4 z pieczywem, 1 z wyrobami cukierniczymi i cukierkami, 1 z napojami chłodzącymi, a ostatni siódmy byłby w połowie z pieczywem a dalej z wyrobami naszych masarni i garmażerii. Ustawione jeden za drugim zajęłyby 5 km toru.

Trudno w to wierzyć, a jednak tak jest”...

W 1960 r. działało 13 zakładów produkcyjnych, 7 piekarni, 2 ciastkarnie, 1 garmażeria, wytwórnia wód gazowych i rozlewnia piwa. Piekarnie, których wartość produkcji wynosiła 33 mln zł, osiągnęły wtedy zdolność produkcyjną 8,4 tony na jedną zmianę.

Były to lata przełomowe dla dalszego rozwoju spółdzielni. Znacznie zwiększyła się wartość produkcyjna zakładów — w r. 1965 wynosiła 44 miliony zł. Wzrosły, niemal rekordowo, nakłady inwestycyjne. W latach 1961 — 1965 wydano na inwestycje 17.745 tys. zł. Wybudowano przechowalnię owoców i warzyw, piekarnię o wydalności 10 ton na dobę, Spółdzielczy Dom Handlowy, 6 pawilonów handlowych, ośrodek wczasów letnich w Łącku, zmechanizowano księgowość. Był to więc okres wyjątkowej aktywności inwestycyjnej, dalszego zwiększenia mocy produkcyjnych zakładów i uruchomienia nowoczesnych placówek handlowych.

Te rozwojowe tendencje trwają do ostatnich miesięcy. W sprawozdaniu za rok 1968 zwraca

Komisyjne badanie wykonanego w piekarni chleba

Wystawa prac uczestników kursów kroju i szycia zorganizowanych dla członków spółdzielni w roku 1965 w Radziwiu

się również uwagę na jakość wytwarzanych wyrobów gotowych. Decydują o tym kontrole kierownictwa i społeczne, a także badania laboratoryjne. Laboratorium Spółdzielni w 1968 r. przeprowadziło niemal 2.700 badań. Dobre oceny za jakość wystawiano wyrobom nie tylko przez laboratoria, ale i przez konsumentów. Świadczy to dobrze o pracy zakładów produkcyjnych.

III. PRACA SPOŁECZNO-SAMORZĄDOWA KOMITETY CZŁONKOWSKIE

Spółdzielnia „Zgoda” oprócz działalności gospodarczej, której obraz został przedstawiony, jest jednocześnie instytucją społeczną, która propaguje idee współdziałania i wzajemnej pomocy, rozwija szeroką akcję kulturalno-oświatową i społeczno-wychowawczą. Jest więc doskonałą szkołą dla ludzi, którzy włączeni są w nurt społecznej działalności, w rządzenie krajem, ludzi czynnych, twórczych, zaangażowanych w budownictwo socjalizmu.

Spółdzielczość jest oparta w swym działaniu o szerokie masy członkowskie, wybierające swoje organa: samorząd członkowski i komitety

członkowskie. System ten pogłębia naszą demokrację socjalistyczną.

W r. 1952 działały 24 komitety członkowskie, w skład których weszło 132 osoby, w tym 91 kobiet w zakresie dyżurów, społecznych kontroli i miesięcznych spotkań.

W r. 1956 działały już 63 komitety i 185 ludzi. Odbyły one ponad 7 tys. dyżurów.

Stało się wieloletnią i podtrzymywaną do dziś tradycją, że Komisje Społeczno-Samorządowe są organizatorem wielu ciekawych i atrakcyjnych imprez: noworocznej choinki, Międzynarodowego Dnia Kobiet, Dnia Dziecka, interesujących wycieczek turystyczno-krajoznawczych.

W r. 1968 działało 68 komitetów, ale ogromnie wzrosła liczba aktywnych w nich działających. Wynosiła ona 454 osoby, w tym ogromna większość to kobiety — 335. O wysiłku i dużym zaangażowaniu świadczy liczba 23 tysięcy dyżurów i 665 społecznych kontroli. Członkowie komitetów przeznaczali wiele godzin, bezinteresownie pomagając załogom sklepowym w okresie nasilonego ruchu w sklepach, przy spisach remanentowych. Jest to wysiłek godny podziwu i najwyższego uznania.

Dzięki działalności społecznych organów rozwinęły się spółdzielnie uczniowskie. W r. 1968 działało 16 uczniowskich spółdzielni, zrzeszających 4.100 członków; korzystały one z pożyczek i dotacji na zagospodarowanie. Piękna to forma spółdzielczej pracy.

IV. SKŁAD PREZYDIÓW RAD NADZORCZYCH (od 1952 r.)

W bogatym, 100-letnim życiu Spółdzielni „Zgoda” przewinęło się wielu ofiarnych, zaangażowanych działaczy. Dzięki ich ofiarności i oddaniu mówić można dziś o rozwoju spółdzielni. Warto więc podać Prezydium Rady Nadzorczej, bezpośredniego kierownika życia społeczno-gospodarczego Spółdzielni.

(Dysponujemy danymi od 1952 r.):

1952 r. — Przewodniczący — Stanisław Dąbrowski, Wiceprzewodniczący — Antoni Swat, Sekretarz — Lubomir Browarski.

1953 r. — Przewodniczący — Stanisław Dąbrowski, Wiceprzewodniczący — Lubomir Browarski, Sekretarz — Stanisław Flaczyński.

1954—1955 r. — Przewodniczący — Lubomir Browarski, Wiceprzewodniczący — Józef Foltyn, Sekretarz — Franciszka Karczewska.

1956 r. — Przewodniczący Stanisław Dąbrowski, Wiceprzewodniczący — Stanisław Madej, Sekretarz — Franciszka Karczewska,

1957—1959 r. — Przewodniczący Stanisław Dąbrowski, Wiceprzewodniczący — Stanisław Madej, Sekretarz — Władysław Michalak.

1960—1962 r. — Przewodniczący — Stanisław Madej, Wiceprzewodniczący — Stanisław Dąbrowski, Sekretarz — Władysław Michalak.

1963-1965 r. — Przewodniczący — Stanisław Madej, Wiceprzewodniczący — Józef Ozimkowski, Sekretarz — Władysław Michalak.

1966 r. — Przewodniczący — Stanisław Madej, Wiceprzewodniczący — Józef Ozimkowski, Sekretarz — Marian Kwaśniewski.

1967-1968 r. — Przewodniczący — Stanisław Madej, Wiceprzewodniczący — Józef Ozimkowski, Sekretarz — Marian Kwaśniewski.

Rada Spółdzielni składa się również z komisji rewizyjnej, społeczno-samorządowej, produkcyjnej, organizacyjno-gospodarczej. Dzięki ich wspólnemu wysiłkowi, kierownictwa i całej załogi Spółdzielnia otrzymała zaszczytne wyróżnienie, jakie przypadło jej w wyniku kompleksowej oceny współzawodnictwa międzyoddziałowego za rok 1968 o tytuł najlepiej pracującego oddziału WPSS na Mazowszu.

V. UWAGI KOŃCOWE

100-lecie istnienia Spółdzielni to piękny i radosny jubileusz. W ciągu swej historii powojennej zmieniał się obraz spółdzielni, rozwijała się

i rosła, tak jak nasz 1000-letni mazowiecki gród. Przyznanie zaszczytnego I miejsca zbiega się z tym pięknym jubileuszem. To powód do dumy, tym bardziej, iż po koncentracji spółdzielni społemowskich z dniem 1 kwietnia 1968 r., rodzić się mogły obawy o dalszy ich rozwój. W pierwszym roku struktury organizacyjnej spółdzielnia zdecydowanie poprawiła wskazówki ekonomiczno finansowe, zrealizowała wiele nowych inicjatyw handlowych, zwiększyła się aktywność wszystkich członków spółdzielni. Spółdzielnia jest jedną ze składowych przedsiębiorstw, żywo zainteresowana w dalszym pomyślnym rozwoju.

Wspominając rozwój spółdzielni z uczuciem dumy wspominamy czasy trudnej i upartej walki o rozwój „Zgody”, odbudowy, wznoszenia podwalin pod jej dalszy rozkwit. Jednocześnie wybiegamy myślami w przyszłość. Przed nami wiele zadań, wiele pracy.

Dalej trzeba utrzymywać przekonanie aktywne i współodpowiedzialnego działania dla narodu i odpowiedzialności za losy naszej socjalistycznej Ojczyzny. W tej pracy na pewno nie zabraknie aktywności spółdzielni „Zgoda”.

HANNA KONIECZKOWSKA

Życie kulturalno-oświatowe w spółdzielni „Zgoda”

Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Zgoda” prowadzi szeroką działalność kulturalno-oświatową wśród swoich pracowników i członków. Szczególnie duży wysiłek wkłada w rozwój amatorskiego ruchu artystycznego. Od 1956 roku rozwija swą działalność artystyczną spół-

dzielczy Zespół Pieśni i Tańca, Młodzieżowy Zespół Estradowy oraz Dziecięcy Zespół Taneczny.

W 1955 roku na zakup kostiumów dla powstających zespołów: tanecznego, chóralnego i muzycznego oraz na zakup instrumentów mu-

Spółdzielczy Zespół Pieśni i Tańca na scenie teatru płockiego